HMIE | His Majesty's Inspectorate of Education in Scotland
Luchd-sgrùdaidh an Rìgh airson Foghlam ann an Alba

Dàimhean agus giùlan

Toraidhean sgrùdaidh airson na bliadhna acadaimigich 2024/25

Clàr-innse

Cùl-raon....3
Prìomh thoraidhean....3
Càileachd giùlain agus dhàimhean ann an sgoiltean....3
Giùlan mì-rianail....4
Èifeachdas rèiteachaidhean agus eadar-theachdan airson dàimhean deimhinneach a bhrosnachadh agus giùlan mì-rianail a riaghladh....5
An àrainneachd airson ionnsachadh....6
An Curraicealam....7
Cleachdadh eadar-theachdan agus rèiteachaidhean taic....7
Obair com-pàirteachais....7
Còig puingean riatanach....9

Cùl-raon

Eadar an t-Sultain 2024 agus an t-Ògmhios 2025, rinn Luchd-sgrùdaidh an Rìgh sgrùdadh air 246 bun-sgoil, àrd-sgoil, sgoil shònraichte agus sgoil uile-troimhe.

Anns an Fhaoilleach 2024, dh'fhoillsich Luchd-sgrùdaidh an Rìgh (HMI) comhairle air mar a neartaicheadh iad an fhianais a bhios iad a' tional agus ag aithris air giùlan tro thràth-ionnsachaidh is cùram-chloinne (ELC) agus sgrùdaidhean sgoile.

Rè gach sgrùdaidh, bidh HMI a' measadh càileachd na h-àrainneachd ionnsachaidh agus nan dàimhean. Gus stòras beairteach fianais a chruinneachadh mu ghiùlan ann an sgoiltean agus suidheachaidhean, bidh HMI:

- ag èisteachd ri luchd-obrach mu phrìomhachasan làithreach agus dùbhlain leantainneach a thaobh dàimhean agus giùlan
- ag èisteachd gu faiceallach ri beachdan chloinne is dhaoine òga, phàrantan, chom-pàirtichean agus luchd-obrach
- a' measadh dè cho èifeachdach 's a tha rèiteachaidhean airson dàimhean agus giùlan deimhinneach adhartachadh agus dè cho math 's a tha eisimpleirean de ghiùlan mì-rianail air an clàradh agus air am freagairt.

Prìomh thoraidhean

Càileachd giùlain agus dhàimhean ann an sgoiltean

Anns a' mhòr-chuid de sgoiltean[1], bidh dàimhean deimhinneach aig clann is daoine òga còmhla ris an luchd-obrach agus an co-aoisean. Anns na sgoiltean seo, tha dàimhean eadar sgoilearan agus tidsearan càirdeil, adhbharach agus air an comharrachadh le spèis dha chèile. Bidh na dàimhean seo a' cuideachadh le bhith a' cruthachadh àrainneachd dheimhinneach airson ionnsachadh agus sunnd.

Bidh na dàimhean deimhinneach seo a' cuideachadh le bhith a' cruthachadh àrainneachdan ionnsachaidh a tha a' gabhail a-steach a h-uile duine anns am bi a' mhòr-chuid de chloinn is dhaoine òga a'

[1] Teirmichean sgrùdaidh meud | Stiùireadh sgrùdaidh | Luchd-sgrùdaidh an Rìgh airson Foghlaim ann an Alba.

faireachdainn gu bheilear gan làimhseachadh gu cothromach agus gu spèiseil. Ach, tha mion-chuid mhòr ag aithris nach eil iad an-còmhnaidh a' faighinn làimhseachadh cothromach agus urramach bho an co-aoisean agus nach eil iad an-còmhnaidh a' faireachdainn sàbhailte.

Ann am beagan sgoiltean, tha draghan leantainneach aig clann agus daoine òga mun dòigh anns a bheil an sgoil a' dèiligeadh ri burraidheachd. Ann am beagan àrd-sgoiltean, tha luchd-obrach agus daoine òga cuideachd a' cur an cèill draghan mu dheidhinn fuath-bhan agus gràin-cinnidh. Anns na sgoiltean seo, thathar ag aithris gu bheil beachdan gràin-cinnidh agus fuatha-bhan a' dol am meud.

Giùlan mì-rianail

Ann am barrachd air leth nan sgoiltean, bidh àireamh bheag de luchd-ionnsachaidh a' nochdadh giùlan mì-rianail aig ìre ìosal, leithid a bhith ag èigheach, a' tarraing aire chàich no a' gluasad timcheall na h-àrainneachd ionnsachaidh nuair a thèid iarraidh orra fòcas a dhèanamh. Ged a tha an giùlan seo a' toirt a-steach àireamh bheag de luchd-ionnsachaidh, tha buaidh chàrnach fhollaiseach aige.

Bidh luchd-sgrùdaidh a' comharrachadh nan giùlan sin nas trice far nach eil an t-ionnsachadh a' freagairt gu math ri feumalachdan luchd-ionnsachaidh no far a bheil astar an ionnsachaidh ro shlaodach. Bidh luchd-ionnsachaidh a' fàgail seòmraichean-teagaisg gun chead gu cunbhalach, gu h-àraidh ann an àrd-sgoiltean ach barrachd is barrachd ann am bun-sgoiltean agus sgoiltean sònraichte, a' cur bacadh nas motha air ionnsachadh agus a' gluasad ùine luchd-obrach gu bhith a' dìon agus a' cumail sùil air cùisean.

Ann am beag-chuid de sgoiltean, chomharraich luchd-sgrùdaidh àireamh bheag de luchd-ionnsachaidh a' nochdadh giùlan a bha gu math mì-rianail no fòirneartach, a' gabhail a-steach ionnsaigh chorporra, milleadh air seilbh agus leòn do luchd-obrach. Ged nach eil na tachartasan seo farsaing, tha buaidh neo-chothromach aca air ionnsachadh, sunnd agus beachdan sàbhailteachd am measg luchd-ionnsachaidh agus luchd-obrach. Ann an sgoiltean sònraichte agus solarachaidhean speisealta, bidh na giùlan sin gu tric ceangailte ri ìre leasachaidh luchd-ionnsachaidh no feumalachdan taic a bharrachd iom-fhillte.

Èifeachdas rèiteachaidhean agus eadar-theachdan airson dàimhean deimhinneach a bhrosnachadh agus giùlan mì-rianail a riaghladh

Tha ceangal làidir eadar àrainneachd dheimhinneach agus dàimhean deimhinneach, gu h-àraidh a thaobh giùlan sgoilearan, agus ceannardas àrd-inbhe aig gach ìre san sgoil.

Bidh àrd-stiùirichean anns a' mhòr-chuid de sgoiltean a' nochdadh ceannardas làidir, èifeachdach airson dàimhean agus giùlan deimhinneach adhartachadh. Bidh luchd-obrach a' cur fòcas air sunnd chloinne is dhaoine òga. Bidh a' mhòr-chuid den luchd-obrach a' suidheachadh dùilean àrda a thaobh ionnsachadh agus giùlan agus bidh àrd-stiùirichean a' brosnachadh cultar spèis tro luachan a tha air an tuigsinn gu math agus air an leabachadh a-steach.

Anns a' chleachdadh as làidire, tha còraichean chloinne aig cridhe obair na sgoile ann a bhith a' lìbhrigeadh dhòighean-obrach urramach, altramach agus in-ghabhalach. Bidh àrd-stiùirichean a' dèanamh cinnteach gu bheil na dòighean-obrach seo air an cur an sàs gu cunbhalach gus dàimhean deimhinneach adhartachadh agus giùlan a riaghladh.

Ach, chan eil seo fìor anns a h-uile sgoil agus suidheachadh. Ann am beag-chuid de sgoiltean thar gach roinn, chan eil àrd-stiùirichean a' bruidhinn ri clann is daoine òga, teaghlaichean, agus luchd-ùidh gu leòr gus dèanamh cinnteach gu bheil luachan na sgoile a' nochdadh gu ceart miannan coimhearsnachd na sgoile gu lèir.

Anns a' mhòr-chuid de sgoiltean, tha àrd-stiùirichean agus luchd-obrach air poileasaidhean agus stiùireadh soilleir a stèidheachadh airson dàimhean deimhinneach adhartachadh. Anns na h-eisimpleirean as làidire, thèid na poileasaidhean seo a chruthachadh ann an co-chomhairle ri clann is daoine òga agus pàrantan, rud a chuidicheas le bhith a' togail tuigse cho-roinnte agus cunbhalachd ann an cleachdadh. Tha an dòigh-obrach cho-obrachail seo a' neartachadh cur an gnìomh agus ag ath-neartachadh buaidh rèiteachaidhean co-leanailteach, le taic mhath airson riaghladh giùlain adhartach. Far a bheil caochlaideachd ann an cleachdadh ann, tha seo air sgàth nach eil poileasaidhean agus stiùireadh a thaobh giùlan deimhinneach air an leasachadh gu h-iomlan no air an cur an sàs gu cunbhalach air feadh na sgoile.

An àrainneachd airson ionnsachadh

Tha e cudromach àrainneachdan ionnsachaidh taiceil is altramach a chruthachadh ann a bhith a' riaghladh agus a' leasachadh giùlain. Bidh àrd-stiùirichean agus tidsearan gu cunbhalach a' dèanamh measadh agus ag atharrachadh àrainneachdan ionnsachaidh gus dèanamh cinnteach gu bheil goireasan rim faighinn gu furasta gus clann is daoine òga a chuideachadh gus an cuid fhaireachdainnean a shocrachadh agus a riaghladh.

Tha a' mhòr-chuid de sgoiltean a' toirt seachad àiteachan socair, sàbhailte le ruigsinneachd air goireasan mothachaidh. Tha na h-àiteachan seo a' toirt cothrom do chloinn is do dhaoine òga iad fhèin a riaghladh no co-riaghladh còmhla ri inbheach earbsach mus tòisich iad air ionnsachadh a-rithist. Ach, feumaidh sgoiltean sùil gheur a chumail air cleachdadh agus buaidh nan àiteachan sin gus dèanamh cinnteach nach eil droch bhuaidh aca air adhartas chloinne is dhaoine òga.

Gu h-iomlan, bidh clann is daoine òga an sàs gu math ann an sgrùdaidhean tòcail cunbhalach, a leigeas le luchd-obrach taic a thoirt do dhuine sam bith a dh'fhaodadh a bhith troimh-chèile. Tha clann is daoine òga ag aithris gu bheil inbheach earbsach aca ris am faod iad bruidhinn ma tha feum aca air taic. Cuidichidh an cleachdadh seo a' mhòr-chuid de chloinn is dhaoine òga gus a bhith a' faireachdainn sàbhailte san sgoil, ach tha e nas cumanta ann am bun-sgoiltean. Gu h-iomlan, feumar càileachd nan sgrùdaidhean tòcail a neartachadh gus dèanamh cinnteach à cunbhalachd thar gach sgoil agus suidheachadh.

Anns a' chleachdadh as làidire, bidh tidsearan agus luchd-cleachdaidh a' cruthachadh àrainneachdan ionnsachaidh a tha brosnachail, air an deagh eagrachadh agus le deagh ghoireasan. Bidh iad a' cleachdadh gnàth-chùrsa gu math gus structar a chur air an latha. Bithear a' cleachdadh brosnachaidhean lèirsinneach gu h-èifeachdach gus dòighean conaltraidh a neartachadh agus gus clann is daoine òga a stiùireadh gus roghainnean iomchaidh a dhèanamh a thaobh an giùlain. Tha na dòighean-obrach seo a' toirt taic fìor mhath do chloinn is do dhaoine òga gus an giùlan a riaghladh agus ath-cheangal ri ionnsachadh.

An Curraicealam

Chomharraich luchd-sgrùdaidh cleachdadh làidir curraicealaim thar gach roinn ann a bhith a' toirt taic do luchd-ionnsachaidh gus faireachdainnean a thuigsinn, dàimhean deimhinneach a thogail agus còmhstri a riaghladh. Tro eòlasan ionnsachaidh a tha air an deagh phlanadh, bidh clann is daoine òga ag ionnsachadh mar a thuigeas iad na faireachdainnean aca agus na ro-innleachdan as urrainn dhaibh a chleachdadh gus an cuideachadh le bhith a' riaghladh am faireachdainnean nas fheàrr.

Ann an cuid de dh'àrd-sgoiltean, bidh prògraman cuimsichte leithid Luchd-comhairleachaidh ann an Casg Fòirneart a' toirt taic do luchd-ionnsachaidh gus beachdan co-cheangailte ri fòirneart stèidhichte air gnè, burraidheachd agus seòrsachan eile de dhroch dhìol a sgrùdadh agus a cheasnachadh.

Cleachdadh eadar-theachdan agus rèiteachaidhean taic

Chan eil eadar-theachd chorporra air aithris ach ann am beagan sgoiltean agus mar as trice mar fhreagairt do chunnart sa bhad. Anns na cùisean sin, bidh sgoiltean a' leantainn stiùireadh bho ùghdarrasan ionadail agus stiùireadh nàiseanta. Ach chan eil planaichean taic agus measadh cunnairt an-còmhnaidh a' toirt seachad soilleireachd gu leòr no fianais air tuigse cho-roinnte am measg luchd-obrach, phàrantan agus chom-pàirtichean.

Bithear a' cleachdadh clàran-ama pàirt-ùine agus a' cur cloinn às an sgoil gus taic a thoirt do luchd-ionnsachaidh aig a bheil dùbhlain giùlain mòra. Tha cleachdadh nas làidire follaiseach far a bheilear a' beachdachadh gu faiceallach air na rèiteachaidhean seo, gan ath-sgrùdadh gu cunbhalach agus gan cleachdadh airson ùine iomallaichte. Ach, chomharraich HMI laigsean ann an sgrùdadh agus stiùireadh ann an cuid de sgoiltean, far nach eilear an-còmhnaidh ag ath-sgrùdadh rèiteachaidhean làthaireachd lùghdaichte no gan co-òrdanachadh gu làidir le ùghdarrasan ionadail.

Obair com-pàirteachais

Gu h-iomlan, bidh an luchd-obrach ag obair gu h-èifeachdach còmhla ri ùghdarrasan ionadail agus buidhnean com-pàirteach gus ro-innleachdan agus eadar-theachdan a chur an sàs a tha a' toirt taic do chloinn is dhaoine òga gus an giùlan agus an sunnd a riaghladh.

Mar eisimpleir, bidh eòlaichean-inntinn foghlaim, proifeiseantaich slàinte, leasaichean speisealta, comhairlichean agus sgiobaidhean eadar-theachd nan ùghdarrasan ionadail a' tabhann comhairle, ro-innleachdan agus eadar-theachdan cuimsichte gus taic a thoirt do shunnd chloinne is dhaoine òga. Tron chom-pàirteachas seo, bidh luchd-obrach a' togail tuigse nas làidire air mar a dhèiligeas iad gu h-iomchaidh ri giùlan mì-rianail agus mì-riaghlaichte.

Ach, ged a tha obair ioma-bhuidhneach follaiseach ann an sgoiltean agus suidheachaidhean, chan eil a buaidh air clann agus daoine òga air a sgrùdadh no air a luachadh gu cunbhalach math gu leòr. Tha dùbhlain ann an ruigsinneachd air goireasan speisealta fhathast a' toirt buaidh, aig amannan, air cho luath 's a tha taic agus eadar-theachd ann.

Gu h-iomlan, tha cruinneas clàradh thachartasan giùlain ann an sgoiltean agus suidheachaidhean na raon dragh. Chan eil tachartasan dona, a' gabhail a-steach gràin-cinnidh agus seòrsachan eile de ghiùlan lethbhreitheach, air an clàradh agus air an sgrùdadh gu siostamach anns a h-uile sgoil fhathast. Tha dìth cunbhalachd ann a bhith a' clàradh an fhiosrachaidh seo a' cuingealachadh comas luchd-obrach gluasadan a tha a' tighinn am bàrr a chomharrachadh agus an t-eòlas seo a chleachdadh gus fiosrachadh a thoirt do ghnìomhachd casgach.

Anns a' mhòr-chuid de sgoiltean, chan eil àrd-stiùirichean agus luchd-obrach an-còmhnaidh ag obair math gu leòr gus planaichean taic agus measadh cunnairt a chruthachadh a chumas clann is daoine òga sàbhailte. Gu tric bidh dìth soilleireachd agus targaidean no ro-innleachdan tomhaiste anns na planaichean seo gus feumalachdan chloinne is dhaoine òga a choileanadh a tha a' strì ris na faireachdainnean aca a riaghladh agus a tha a' nochdadh giùlan a tha gu math mì-rianail. Chan eil planaichean an-còmhnaidh air an ath-sgrùdadh cunbhalach gu leòr le luchd-ùidh no air an atharrachadh nuair a bhios feum air sin. Chan eil àrd-stiùirichean an-còmhnaidh a' dèanamh cinnteach gu bheil fios aig a h-uile neach-obrach air feumalachdan taic a bharrachd aig cloinne is dhaoine òga fa leth agus gu bheil iad gan tuigsinn. Mar thoradh air sin, chan eil luchd-obrach a' cleachdadh dhòighean-obrach cunbhalach gus taic a thoirt do chloinn is do dhaoine òga gus na faireachdainnean aca a riaghladh.

Gu h-iomlan, bidh an luchd-obrach a' dèanamh feum èifeachdach den ionnsachadh proifeasanta a tha ri fhaighinn gus an cleachdadh a neartachadh ann a bhith a' toirt taic do dhàimhean, ionnsachadh agus giùlan chloinne is dhaoine òga. Bidh iad an sàs ann an raon de ghnìomhachdan, a' gabhail a-steach leughadh proifeasanta, trèanadh air a stiùireadh leis an ionad agus cùrsaichean air an toirt seachad air an taobh a-muigh. Cuidichidh seo luchd-obrach gus an tuigse agus na sgilean air a bheil feum aca a leasachadh gus taic a thoirt do chloinn is do dhaoine òga gus na faireachdainnean aca a riaghladh agus a dhol an sàs gu h-èifeachdach ann an ionnsachadh. Far a bheil prìomhachas aig stiùirichean àrd-ìre do dh'ionnsachadh proifeasanta airson a h-uile neach-obrach, chan ann a-mhàin do thidsearan, tha na toraidhean nas dòchasaiche. Far a bheil àrd-stiùirichean a' dèanamh cinnteach à cunbhalachd ann an dòigh-obrach am measg an luchd-obrach gu lèir, bidh ìrean buaireadh agus mì-riaghladh a' lùghdachadh gu mòr.

Ann am beag-chuid de sgoiltean a-mhàin, tha an t-ùghdarras ionadail agus com-pàirtichean bhon taobh a-muigh an sàs ann am planadh agus lìbhrigeadh ionnsachadh proifeasanta gus càileachd agus cunbhalachd cleachdadh luchd-obrach a leasachadh. Mar as trice, bidh an t-ionnsachadh proifeasanta seo co-cheangailte ri:

- cleachdadh fiosraichte mu mòr-chiùrradh agus ceangal
- dòighean-obrach altramach
- ro-innleachdan dì-àrdachaidh
- a' brosnachadh giùlan agus dàimhean deimhinneach
- agus dòighean-obrach ath-nuadhachaidh

Anns na sgoiltean seo, bidh oifigearan agus com-pàirtichean an ùghdarrais ionadail a' toirt seachad comhairle leantainneach do luchd-obrach, a' toirt taic dhaibh gus na sgilean aca a leasachadh ann a bhith a' riaghladh raon farsaing de dh'fheumalachdan taobh a-staigh chlasaichean. Ach, chan eil seo farsaing.

Còig puingean riatanach

Tha dàimhean nan neart soilleir thar a' mhòr-chuid de sgoiltean. Anns a' mhòr-chuid de sgoiltean, bidh dàimhean adhartach aig clann is daoine òga le luchd-obrach is co-aoisean, a tha a' toirt taic do shunnd, in-ghabhail agus com-pàirteachadh ann an ionnsachadh.

Tha buaireadh aig ìre ìosal farsaing a' toirt buaidh air ionnsachadh. Ann am barrachd air leth nan sgoiltean, tha giùlan mì-rianail aig ìre ìosal follaiseach agus tha droch bhuaidh aige air càileachd an ionnsachaidh.

Tha giùlan gu math mì-rianail / fòirneartach nas ainneimhe ach tha buaidh neo-chothromach aige. Ann am beag-chuid de dh'ionadan, bidh àireamh bheag de chloinn is dhaoine òga a' nochdadh giùlan gu math mì-rianail no fòirneartach, a' toirt buaidh mhòr air sàbhailteachd agus luchd-obrach agus air an àrainneachd ionnsachaidh nas fharsainge.

Tha clàradh thachartasan, gu h-àraidh airson giùlan dona agus lethbhreitheach, neo-chunbhalach. Tha an aithisg a' cur cuideam air prìomh dhraghan mu chlàradh neo-chunbhalach agus neo-iomlan air tachartasan dona (a' gabhail a-steach gràin-cinnidh agus giùlan lethbhreitheach eile), a' cuingealachadh comas sgoiltean treandaichean aithneachadh agus ceumannan casg a ghabhail.

Tha builean nas fheàrr ceangailte ri cleachdadh cunbhalach air feadh na sgoile agus taic ioma-bhuidhne. Tha cleachdadh nas làidire co-cheangailte ri poileasaidhean giùlain soilleir, air an cur an gnìomh gu cunbhalach; dòighean-obrach a tha a' gabhail a-steach a h-uile duine agus a tha stèidhichte air còraichean; ionnsachadh proifeasanta airson a h-uile neach-obrach, agus obair com-pàirteachasan èifeachdach airson clann is daoine òga le feumalachdan taic a bharrachd.